

A kiválasztásra, eleve elrendelésre vonatkozó teológiai fogalmak Pál apostolnál

OTDK-dolgozat

Jelige: ECS765

2022.

Abstract: One of the key phrases in the vocabulary of the Apostle Paul is "election/calling," which appears multiple times in his authentic epistles. As such, its theological significance is substantial. In my dissertation, I investigate and analyze the words and phrases related to this topic, and examine the passages in which these phrases appear. I also aim to determine the extent to which these phrases refer to individual election, as well as the importance of Paul's calling in his personal life and understanding of his mission. After examining these passages in the authentic Pauline epistles, I will present a systematic conclusion.

Keywords: choosing, calling, pauline epistles, predestination

BEVEZETÉS¹

Az általam választott fogalmak, melyeket ebben a munkámban bővebben szeretnék kifejteni, azok a *kiválasztáshoz* kapcsolódnak, amelyről azt gondolom, hogy református hitéletünk egyik központi gondolata és egyéni megítélésem szerint a mai hitgyakorlatban felettébb háttérbe szorult gondolat. Ennek okait jelen dolgozatban nem kívánom fejtegetni, ahogy azt sem, milyen szerepet tölt be a református egyház hitéletében a kiválasztás gondolata és az ebből levezetett hittételek. Jelen dolgozat egy biblia teológiai mű, amely az autentikus páli (szükségszerűen a deuteropáli) levelekből kíván megfogalmazni egy teológiai koncepciót, amely értelmezi Pál kiválasztáshoz kapcsolódó gondolatait, mind egyéni, mind gyülekezeti életére alkalmazva.

Munkám típusa tehát bibliai teológia, azaz az autentikus páli levelekből levezetve szeretném magyarázni a kiválasztás, elhívás fogalmakat. A dogmatika ezen fogalmakat *predestináció* címszó alatt rendszerezi, vizsgálatom célja azonban elsősorban nem a dogmatikai fogalom vagy hatástörténetek vizsgálata, hanem a kiválasztás/elrendelés teológiai tartalmának feltárása Pál leveleiben. Autentikus páli leveleknek a következőket tekinthetjük: 1Thessz; 1Kor; 2Kor; Fil; Filem; Gal; Róm, esetleg még a Kol és a 2Thessz – ezek az írások biztosítanak tehát Pál nézetének megismeréséhez,² így munkám során is főleg ezen levelekre fogok támaszkodni.

Amiért fontosnak tartom a témával való foglalkozást, az egyfelől azért van, mert egyetértek azzal a meghatározással, mely szerint a jelen kor egyháza egyfajta identitáskrizist él át.³ Ennek többféle oka van, többek között az is, hogy az emberek nem igazán tudják, hogy tulajdonképpen mitől egyház az egyház, ez pedig ahhoz is vezet végső soron, hogy az egyházra már nem feltétlenül úgy gondolunk, mint valamire, amihez tartoznánk.⁴ Meglátásom szerint a predestinációtan éppen erre kínál egyfajta – de nem kizárólag és végső – megoldást. Ha megnézzük a Szentírásban Pál leveleit, feltűnik, hogy gyakran nevezi az apostol „elhívottaknak”, „választottaknak”, „szenteknek” a gyülekezet tagjait. Ebből arra következtethetünk, hogy a gyülekezet egy olyan egység, amelyet kiválasztottak alkotnak – egyénileg is, és közösségileg is. Ha magunkra választottakként tekintünk, akiket Krisztus a vele való közösségre választott ki, valamint a gyülekezetre is úgy tekintünk, mint aminek alapja Isten kiválasztása a világból, akkor az evangélium tanítása egy olyan identitástudattal ruház fel

¹ A teljes munka megegyezik a szerző „Teológiai fogalmak Pál apostolnál” címen megvédett diplomamunkájával. A diplomamunka rendszeres teológiai részét a jelenlegi munkából kihagytam, illetve egy-két dolgot módosítottam pusztán.

² STUHLMACHER, P.: Az Újszövetség bibliai teológiája, Budapest, Kálvin Kiadó, 2017, 225.

³ vö. DOUGLASS, K.: Az új reformáció, 2005, 24.

⁴ vö. DOUGLASS, K.: Az új reformáció, 2005, 29.

bennünket, mely szükségszerűen indít valamire – indít az aktív misszióra és az egymással való közösségre. Identitással ruházza fel az egyént, hiszen ha tudom, hogy kiválasztott vagyok, akkor az egy hatalmas megtartóerő, illetve, identitással ruházza fel a gyülekezetet, hiszen ha magunkra úgy tekintünk, mint akik Isten elválasztottai a világból, akkor óhatatlan az a felismerés, hogy küldetésünk, helyünk és szerepünk van a világban. Ilyenformán tehát a témával való foglalkozás, az egyén és a gyülekezet kiválasztotti tudatának erősítése segít meglátnunk azt, hogy kihez tartozunk, milyen küldetéssel rendelkezünk a világban, mi a mi valódi identitásunk Krisztusban.

Mindez persze nem teszi sem az egyént, sem a gyülekezetet kizáróvá, hiszen a kiválasztottság tudata nem azt jelenti, hogy egyfajta elitklub lesz a kereszténységből, ahová csak a választottaknak van belépője. Emberként nem szabad ítéletet hoznunk afelől, hogy vajon ki választott, és ki nem – ami fontos, hogy mindenki, aki vallja Krisztust, az választott.⁵

KIVÁLASZTÁS AZ ÓSZÖVETSÉGBEN

Az Ószövetségben már a deuteronomiumi teológia előtt, a klasszikus prófétaság idején is megjelenik a kiválasztás gondolata.⁶ Míg Ámosznál inkább azzal kapcsolódik össze ez a gondolat, hogy Isten irányítja a történelmet, a deuteronomiumban Izráel és Isten sajátos kapcsolata, azaz szövetsége lesz fontos.⁷ A deuteronomisztikus szövegekben ezt a kifejezést elsősorban a *báhar* ige jelöli, ami 170-szer fordul elő az Ószövetségben⁸, amely kifejezi azt, hogy Isten az alany, a tárgy pedig a kiválasztott nép, és ez jelzi, hogy Isten megtartja szövetségét hűségesen, Izráelnek pedig kötelessége a parancsolatokat megtartani.⁹ Míg a Deuteronomiumban a kiválasztás gondolata hangsúlyos, addig a későbbi, papi iratban már az örök szövetség lesz fontossá, azaz Isten elhatározása, ami örökké fennáll.¹⁰

A kiválasztás, mint elvont fogalom, nem jelenik meg az Ószövetségben, sokkal inkább konkrét cselekvésben nyilvánul meg.¹¹ „A kiválasztás alapja Isten szuverén döntése, nem a kiválasztott tulajdonsága, önmagában rejlő értéke vagy alkalmassága. Izráelre vonatkoztatva sohasem a tulajdonságot kifejező BáKhUR fordul elő, hanem a célra, feladatra, szolgálatra utaló BáKhiIR (Zsolt 105,43; Ézs 42,1; 65,22). Nem ad privilégiumot, előnyt a kiválasztottaknak, inkább

⁵ vö. II. Helvét Hitvallás X. része

⁶ KARASSZON, I.: Az Ószövetség teológiai üzenete, 2021, 174.

⁷ Uo.

⁸ BABITS, A.: Ószövetségi szómutató szótár online, (letöltve 2022.3.1)

⁹ KARASSZON, I.: Az Ószövetség teológiai üzenete, 2021, 175.

¹⁰ KARASSZON, I.: Az Ószövetség teológiai üzenete, 2021, 177.

¹¹ KOZMA, Zs. (szerk.): Bibliai fogalmi szókönyv, 1992, 211

nagyobb felelősséget (5Móz 29,20-21). Célját kizárólag engedelmességben, szolgálatban, Isten szeretetében s az annak megfelelő életvitelben éri el.”¹²

A kiválasztás elválasztotta Izráelt a többi néptől, a törvény pedig nagy szerepet játszik abban, hogy Izráel megmaradjon ebben a kiválasztott szövetségben:

„A törvény feletti öröm elsősorban abból adódik, hogy Izráel saját magát Istentől kiválasztott, az egyiptomi szolgaságból megváltott népnek tekintette, amelyre Isten a Sínai-hegyen rábízta a Tórát. Izráel választott népeként hálás volt azért, hogy Isten saját szájából hallja, melyik úton kell járnia Jahve előtt, hogy megmaradhasson Istenével a sálóm állapotában. A törvény ószövetségi-zsidó értelmében elsődlegesen az élet kinyilatkoztatott szabálya, amelyet Isten kegyelméből adott választott népének, hogy lehetővé tegye számára a gyarapodó életet Isten és emberek előtt. Izráel kiválasztásának, megszabadításának, szövetségi elkötelezettségének és Isten parancsolatai szerinti életének szoros összefüggését példaszerűen illusztrálja az 5Móz 4,7-28;32-40. Az üdvösség iránti engedelmességgel való „megszerzéséről” sehol nem beszélnek a törvénytörvények; arról viszont igen, hogy a törvény útjától való eltérés átkot és halált fog maga után vonni (5Móz 30,15-18).”¹³

A törvény tehát nem azt hivatott hirdetni, hogy engedelmesség által kiérdemelhető volna az üdvösség, éppen ellenkezőleg, megmutatja az utat ahhoz, hogy egyedül Jahvét kell szeretni és csakis hozzá kell ragaszkodni.¹⁴ A Deuteronomiumban azt láthatjuk továbbá, hogy az Isten szeretetére és kiválasztására vonatkozó részek megelőzik azokat, amelyek az üdvösséget látszólag feltételhez kötik, így tehát a törvény sokkal inkább arra biztatja Izráelt, hogy fogadják el a nekik ajándékozott valóságot, s engedelmesen és hálásan vegye azt teljesen birtokába – írja von Rad.¹⁵

KIVÁLASZTÁS AZ AUTENTIKUS PÁLI LEVELEKBEN

Először felsorolom tételesen azokat a fogalmakat, amelyek kapcsolódnak a kiválasztáshoz:

1. **ἐκλέγομαι**, ami azt jelenti, hogy „választani/kiemelni”¹⁶, „kiválaszt, kiszemel magának valamit”¹⁷, de „a sz.sz.-i. jelentés utal arra, hogy a kiválasztás tényét közli is:

¹² KOZMA, ZS. (szerk.): Bibliai fogalmi szókönyv, 1992, 212

¹³ STUHLMACHER, P.: Az Újszövetség bibliai teológiája, 2017, 252.

¹⁴ von RAD, G.: Az Ószövetség teológiája I, 2000, 185-186.

¹⁵ von RAD, G.: Az Ószövetség teológiája I, 2000, 186.

¹⁶ THAYER'S GREEK LEXICON, Electronic Database. (letöltve 2022.2.12) (letölthető: <https://biblehub.com/greek/1586.htm>)

¹⁷ VARGA, Zs. J.: Újszövetségi görög-magyar szótár, 1992, 292-293.

kimondja.”¹⁸ Profán értelemben azt jelenti, hogy a kettő közül az egyiket kiválasztani, személyi vagy dologi tárggyal kapcsolatban „kiválaszt magának valamit vagy valakit.”¹⁹ A páli levelekből egyedül a 1Kor 1,27-28-ban jelenik meg: *τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ θεός ... τὰ ἐξουθενήμενα ἐξελέξατο ὁ θεός*. „Sőt azokat **választotta ki** Isten, akik a világ szemében bolondok, hogy megszégyenítse a bölcseket, és azokat **választotta ki** Isten, akik a világ szemében erőtlének, hogy megszégyenítse az erőseket, és azokat **választotta ki** Isten, akik a világ szemében nem előkelők, sőt lenézettek, és a semmiket, hogy semmikké tegye a valamiket.” Ebben a perikópában a kifejezés jelentése erőteljesen következményes árnyalattal jelenik meg.²⁰

2. **ἀφορίζω**, jelentése: elkülönít, elválaszt, „élesen megvonja a határokat dolgok között, kettéválaszt, elválaszt.”²¹ (Róm 1,1; Gal 1,15; 2,12) – az első két esetben Pál egyéni életére vonatkozólag jelenik meg ez az ige. Róm 1,1-nél „kiválaszt valakit valamire” jelentéssel jelenik meg.²² Gal 2,12-ben Péterre utal, amint „visszahúzódott és elkülönült, mert félt a zsidók közül való hívőktől.” Ebben az esetben „elkülönül, visszavonul” jelentéssel bír.²³
3. **καλέω**, jelentése: „hív, szólítja azokat, akik hallótávolságon belül vannak. Azonnali tette szólít fel.”²⁴ A következő jelentésekkel bír még: kiált, szólít, hív, meghív, elhív, nevéen szólít, valamilyen névvel illet, nevez, hív valakinek, valaminek.²⁵ Az autentikus páli levelekben 28 alkalommal fordul elő, többségében a Róm és 1Kor levelekben. Általánosan elmondható, hogy szinte minden esetben valamire történő hívást, elhívást jelent.
4. **προγινώσκω**, jelentése előre (már eleve) ismer vagy tud, előre lát, előbb (el)ismer, már eleve (el)ismer, közösséget vállal, kiválaszt.²⁶ A páli levelekben összesen kétszer fordul elő, mindkét esetben a Róm levélben (Róm 8,29; 11,2). Az első esetben az aranyláncnál találjuk ezt az igét, míg a második esetben Izráellel kapcsolatban írja az apostol, hogy

¹⁸BALÁZS, K.: Újszövetségi szómutató szótár online (letöltve 2022.3.2) (letölthető: https://bibliatanulmanyozas.bibliatarsulat.hu/ujszovetsegiszomutato_index.html)

¹⁹ VARGA, Zs. J.: Újszövetségi görög-magyar szótár, 1992, 293.

²⁰ VARGA, Zs. J.: Újszövetségi görög-magyar szótár, 1992, 293.

²¹ BALÁZS, K.: Újszövetségi szómutató szótár online (letöltve 2022.3.2) (letölthető: https://bibliatanulmanyozas.bibliatarsulat.hu/ujszovetsegiszomutato_index.html)

²² VARGA, Zs. J.: Újszövetségi görög-magyar szótár, 1992, 126.

²³ VARGA, Zs. J.: Újszövetségi görög-magyar szótár, 1992, 126.

²⁴ BALÁZS, K.: Újszövetségi szómutató szótár online (letöltve 2022.3.2) (letölthető: https://bibliatanulmanyozas.bibliatarsulat.hu/ujszovetsegiszomutato_index.html)

²⁵ VARGA, Zs. J.: Újszövetségi görög-magyar szótár, 1992, 498.

²⁶ VARGA, Zs. J.: Újszövetségi görög-magyar szótár, 1992, 818.

nem vetette el Isten az ő népét, akit eleve ismert (οὐκ ἀπόσωτο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ ὃν προέγνω).

5. **αἰρέω**, jelentése „személyes döntésen alapuló kiválasztás.”²⁷ Egyedül a 2Thessz 2,13-ban fordul elő, ahol Pál hálát ad a kiválasztottakért (Κυρίου ὅτι εἴλατο ὑμᾶς). Ahogyan az ἐκλέγομαι esetében, itt is megjelenik a meghatározott célra történő kiválasztás (εἰς σωτηρίαν – az üdvösségre).
6. **προορίζω**, „előre meghatároz (=predesztinál), (eleve) elhatároz, eldönt.”²⁸ Az autentikus páli levelekben 3 alkalommal fordul elő (Róm 8,29-30; 1Kor 2,7). Az első két esetben az aranyláncban találjuk, míg a harmadik előfordulásnál az elrejtett bölcsességről (σοφίαν ἐν μυστηρίῳ, τὴν ἀποκεκρυμμένην) ír az apostol, amely öröktől fogva el volt rendelve a hívek számára.

KIVÁLASZTÁS FOGALMAI A RÓMA 8,28-30-BAN

Ebben a három versben több kiválasztással kapcsolatos teológiai fogalom is előkerül, ezért ezt a szakaszt külön elemzem nyelvtani szempontok alapján.

A szöveg magyarul:

„Azt pedig tudjuk, hogy akik Istent szeretik, azoknak minden javukra szolgál, azoknak, akiket örök elhatározása szerint elhívott. Mert akiket eleve kiválasztott, azokat eleve el is rendelte, hogy hasonlókká legyenek Fia képéhez, hogy ő sok testvér között legyen elsőszülött. Akikről pedig ezt eleve elrendelte, azokat el is hívta, és akiket elhívott, azokat meg is igazította, akiket pedig megigazított, azokat meg is dicsőítette.”

Görögül:

οἶδαμεν δὲ ὅτι τοῖς ἁγαπῶσι τὸν θεὸν ὅπαντα ὁσυνεργεῖ ὁ [ὁ θεὸς] εἰς ἀγαθόν, τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὗσιν. ὅτι οὗς προέγνω, καὶ προώρισεν συμμόρφους τῆς εἰκόνης τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς· οὗς δὲ προώρισεν, τούτους καὶ ἐκάλεσεν· καὶ οὗς ἐκάλεσεν, τούτους καὶ ἐδικαίωσεν· οὗς δὲ ἐδικαίωσεν, τούτους καὶ ἐδόξασεν.²⁹

²⁷ NAS Exhaustive Concordance of the Bible with Hebrew-Aramaic and Greek Dictionaries (letöltve 2022.2.12) (letölthető: <https://biblehub.com/greek/142.htm>)

²⁸ VARGA, Zs. J.: Újszövetségi görög-magyar szótár, 1992, 823.

²⁹ A görög szöveg a Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat ujszov.hu oldaláról származik

Ezt a perikópát nevezzük aranyláncnak is, hiszen mintegy láncolatként írja le Pál a megigazuláshoz vezető folyamatot – mindennek alapja pedig maga a kiválasztás. Ha megnézzük a szöveget, láthatjuk, hogy a szövegben a következő kifejezések utalnak a kiválasztásra:

1. $\pi\rho\acute{o}\theta\epsilon\sigma\iota\nu$ – Kettős jelentéssel bír. Egyfelől azt jelenti, hogy kilátásba helyezni valamit, előre helyezni, nézőpontba rakni, illetve célt is jelent – érdekesség, hogy ez a szó jelöli a Templomban lévő áldozati kenyeret is (לֶחֶם הַתְּנִיךְ – például Mt 12,4-ben)³⁰
2. $\kappa\lambda\eta\tau\omicron\iota\varsigma$ – Elhívást jelent, de benne van egyfajta isteni elhívás jelleg is, ami az Evangélium kinyilvánításán keresztül történik, de jelenthet egyfajta hivatalba történő elhívást is (lsd. Róm 1,1)³¹ Az idézett perikópában kétszer fordul elő.
3. $\pi\rho\acute{o}\epsilon\gamma\kappa\omega$ – pro + ginosko szavakból származik, azaz előre ismerni, előre tudni valamit, de fordítható előre elrendelésként is
4. $\pi\rho\acute{o}\omega\rho\iota\sigma\epsilon\nu$ – előre elhatároz, meghatároz valamit, előre elrendel.³² A perikópában kétszer fordul elő

Mindhárom versben erőteljesen kifejeződik tehát az Isten végzése szerint való elhívás, rendelés, melyben Isten az aktívan cselekvő alany, míg a hívek, azaz a gyülekezet a passzív alany. Erre utal az is, hogy az összes igealak E/3 aktív alak, míg a 28. versben lévő „ $\tau\omicron\iota\varsigma \kappa\alpha\tau\grave{\alpha} \pi\rho\acute{o}\theta\epsilon\sigma\iota\nu \kappa\lambda\eta\tau\omicron\iota\varsigma \omicron\upsilon\sigma\iota\nu$ ” esetében főnevet és melléknevet láthatunk. Szintén érdemes megemlíteni, hogy az összes igei alak aoristos, ami utal arra, hogy mind az elhívás, elrendelés és előre ismerés a múltban történt.³³ A kiválasztás tehát nem az emberi érdemen alapszik, hanem Isten kiválasztó akaratán, melynek végső célja az, hogy fokozatosan Isten képmására formálódunk, melynek végső eredménye a megigazítás és a megdicsőülés, ami utalás a feltámadásra. Ez a gondolat, tehát, hogy a kiválasztás nem emberi érdem, hanem Isten kegyelmén alapul, megjelenik a deuteronomiumban, locus classicusa az 5Móz 7,7-8³⁴:

³⁰ THAYER'S GREEK LEXICON, Electronic Database (letöltve 2022.2.18) (letölthető: <https://biblehub.com/greek/4286.htm>)

³¹ THAYER'S GREEK LEXICON, Electronic Database (letöltve 2022.2.18) (letölthető: <https://biblehub.com/greek/2822.htm>)

³² THAYER'S GREEK LEXICON, Electronic Database. (letöltve 2022.2.18) (letölthető: <https://biblehub.com/greek/4309.htm>)

³³ vö. a deuteropáli efezusi levél 1.4-6 részeivel, ami paralell lehet az idézett római perikópával: „Mert őbenne kiválasztott minket magának már a világ teremtése előtt, hogy szentek és feddhetetlenek legyünk előtte szeretetben. Előre el is határozta, hogy fiaivá fogad minket Jézus Krisztus által, akaratára és tetszése szerint, hogy magasztaljuk dicsőséges kegyelmét, amellyel megajándékozott minket szeretett Fiában.”

³⁴ KARASSZON, I.: Az Ószövetség teológiai üzenete, 2017, 174.

„Nem azért szeretett meg, és nem azért választott ki benneteket az Úr, mintha valamennyi nép közt a legnagyobbak volnátok, hiszen a legkisebbek vagytok valamennyi nép között, hanem azért, mert szeret benneteket az Úr, és megtartja azt az esküt, amelyet atyáitoknak tett. Ezért hozott ki benneteket az Úr erős kézzel, és ezért váltott ki a szolgaság házából, Egyiptom királyának, a fáraónak a kezéből.”

Ez összecseng az 1Kor 1,27-28-ban található perikópával, ami szintén nem az érdemek alapján történő elhívást hangsúlyozza, sőt éppen az érdemek ellenére történik az elhívás. Az idézett deuteronomiumi passzusban is ez a gondolat köszön vissza („hiszen a legkisebbek vagytok”). Így tehát elmondható, hogy a teljes Biblián végigvonul az a gondolat, hogy Isten kiválasztása sosem emberi érdem, hanem Isten szeretetén alapul, és Isten sokszor éppen azokat hívja el, akik a világ szemében amúgy nem volnának alkalmasak/méltók erre. Bár az idézett deuteronomiumi szövegben a kiválasztás Istent dicséri, nem pedig Izráelt³⁵, a páli perikópában mintha a megdicsőülés a hívek egyfajta jutalma lenne, mint végső dicskoszorú. Kérdéses tehát, hogy a megdicsőülés ebben az esetben egy önmagában álló jutalom azok számára, akik kitartottak a hitben, vagy sokkal inkább ez is Isten dicsőségére vonatkozik? Úgy gondolom, hogy amennyiben összevetjük a 29. versben található „használóká legyenek Fia képéhez, hogy ő sok testvér között legyen elsőszülött”, akkor az arra utal, hogy a hívek megdicsőítése is Krisztus dicsőségét hirdetik, végső soron pedig az Atyáét. Hangsúlyos gondolat, hogy a megigazítottak részesednek a felmagasztalt Krisztus dicsőségében.³⁶ A többesszámok utalnak arra, hogy itt Pál nem egyéni kiválasztásról beszél, hanem sokkal inkább általános, gyülekezeti szintűről.³⁷ Ezen kiválasztás végső célja nem más, minthogy a híveket Isten önmaga képére formálja, aki önmagát Jézus Krisztusban kinyilatkoztatta – egyfajta fokozás is megjelenik ezekben a sorokban.³⁸ A perikópában végig jelen van ez a fajta fokozottság, a bevezetés is erre utal („tudjuk”).³⁹ A 28. versben található két meghatározás (az Istent szeretőknek... akik az ő végzése alapján meghívást kaptak), tulajdonképpen összekapcsolható a következő formában is: „Akik felől Isten előre ismerte, hogy őt, illetve az igazságot szeretni fogják”.⁴⁰ Maga az istenszeretet és istenhit is ebben az értelemben tehát Istentől fakad, hiszen Isten kiválasztó

³⁵ KARASSZON, I.: Az Ószövetség teológiai üzenete, 2017, 175.

³⁶ STUHLMACHER P.: Az Újszövetség bibliai teológiája, 2017, 325.

³⁷ vö. PILCH, J. J.: Galatians and Romans, Collegeville Bible Commentary, 6, The Liturgical Press, Collegeville, Minnesota, 1983 (online letölthető: <http://mek.niif.hu/00100/00188/html/6galata.htm#A%20KERESZTÉNY%20ÉLET>)

³⁸ Uo.

³⁹ KARNER, K.: Pál apostol levele a rómaiakhoz, Győr, 1942, 60.

⁴⁰ Pál apostol levele a rómaiakhoz I., Sola Scriptura Teológiai Főiskola (elérhető: http://www.sola.hu/download/segedanyagok/teologia/Romai_level/romai_level_I-IV.pdf)

kegyelme nélkül az ember nem tudná Istent szeretni.⁴¹ Az aranylánc tehát azt a folyamatot hivatott leírni, ami egészen a teremtést megelőző kiválasztáson átível a majdani örök dicsőségbe, amikor Isten megdicsőíti választottait.⁴²

A szintén 28. megjelenő „minden a javukra fog válni” mintha vigasztaló rész lenne, viszont ez rész nem egy vigasztalás, hanem pusztán egy teljesen más értelmezésbe helyezi át az evilági történeteket.⁴³ Ezzel az új értelmezési kerettel tulajdonképpen egy teocentrikus életmodellt határoz meg Pál, hiszen akár jó, akár rossz dolog történik a választottak életében, az mind az üdvösséget szolgálja, így tehát minden szótériológiai értelmet nyer, illetve az egész emberi élet folyását egy pozitív meghatározásba helyezi.⁴⁴ Kálvin, kommentárjában írja, hogy az evilági rosszak tehát nem, hogy akadályoznák az üdvösséget, de egyenesen elősegítik azt – bár mind a választottak, mind a gonoszok szenvednek el különböző negatív dolgokat az életben, az alapvető különbség az, hogy a választottakat ezáltal Isten neveli, elősegíti üdvösségüket.⁴⁵ A 8. fejezet 17-18. versei szintén a szenvedéssel kapcsolja össze: „... ha vele együtt szenvedünk, hogy vele együtt meg is dicsőüljünk. Mert azt tartom, hogy a jelen szenvedései nem hasonlíthatók ahhoz a dicsőséghez, amely láthatóvá lesz rajtunk.” A 28. versben tehát nem látjuk kimondottan a szenvedést, de a korábbi versekből felvezethető mégis a jelenkori szorongatásokra utalás, és ennek kontrasztba állítása az eljövendő dicsőséggel.

A 29. versben megjelenik a fiúvá fogadás teológiai gondolata (latinul *adoptio*), hiszen Pál arról ír, hogy akiket eleve ismert, azokat eleve el is rendelte arra, hogy Fia képmására formálódjanak, hogy „sok testvér között ő legyen az elsőszülött.” Ez jelenti tehát azt, hogy a hívek számára Jézus testvér, de jelenti továbbá az ő halálából és feltámadásából való részesedést is.⁴⁶

„Pál számára ebben a levélben (különösen a Róm 9-11-ben) Izrael és az egyház sorsa, megmentése, elvettete és ítélete szorosan összefonódik. Ezt az összefonódást érzékelteti, hogy Isten Izraelnek szóló ígéreteit a keresztyénekre alkalmazta: fiúság (8,14); megdicsőülés (8,17.30) és kiválasztás (8,33). 25 Az egyház és Izrael (üdv)története ugyanaz az esemény, ami Ábrahámval kezdődött és a Krisztus-eseményben éri el célját. „Izraelben bizonyosan megvolt a buzgóság Isten iránt, de igyekezete rossz irányt vett: Félreismerte Isten igazságát,

⁴¹ KARNER, K.: Pál apostol levele a rómaiakhoz, Győr, 1942, 61.

⁴² vö. KARNER K.: Pál apostol levele a rómaiakhoz, 1942, 61.

⁴³ vö. Jubileumi Kommentár

⁴⁴ Jubileumi Kommentár

⁴⁵ KÁLVIN, J.: A Rómaiakhoz írt levél magyarázata (online letölthető: <https://biblehub.com/commentaries/calvin/romans/8.htm>)

⁴⁶ vö. PILCH, J. J.: Galatians and Romans, Collegeville Bible Commentary, 6, The Liturgical Press, Collegeville, Minnesota, 1983 és KARNER, Győr, 1942, 61.

helyette a sajátját kereste; miközben Krisztus a törvény vége, aki csak a benne hívőket vezeti el a célig (10,1.4).“ Pál alapvetése az, hogy a (testi) leszármazás Ábrahámától senkit nem tesz Ábrahám valódi gyermekévé, csak az ígélet, ill. a Krisztus esemény, amiben valódi tartalmát is elnyeri az Istengyermeke kifejezés (Róm 9,6-8)”⁴⁷

Hangsúlyos gondolatnak tartom még a megigazulást is, hiszen aranyláncolatból úgy tűnik, mintha a kiválasztás és a megigazulás szorosan összefüggene – Isten arra választotta ki a híveket, hogy megigazultak legyenek; hogy Krisztus képmására formálódjanak; hogy megdicsőüljenek. Tehát úgy tűnik, mintha a kiválasztás konkrétan ezekre a dolgokra történne, nem pedig önmagában álló dolog. Mivel a megigazulástan Pál egész teológiáját jellemzi, ezért elképzelhető, hogy a kiválasztás is ezzel kapcsolható össze.⁴⁸ Olyannyira jellemző Pál teológiájára a megigazulástan, hogy a Római és Galata levelekben a megváltás gondolatának központi tétele.⁴⁹ A megigazulástan a következőket foglalja magába:

„Pál két szótériológiai alapgondolatot követ megigazulástanában.

1. Krisztus elküldésében, helyettes áldozatában, felemeltetésében és eljövendő munkájában Isten mindenre kiterjedő, üdvösséget és szép rendet teremtő akarata, igazsága jelenik meg. Isten Krisztus által békélteti meg a világot önmagával, és Jézus engesztelő halála, valamint közbenjárása alapján megigazításában részesít minden hívőt az utolsó időben.
2. Az istentelenek Krisztusért, egyedül hit által történő megigazításának üdvözítő tette felülmúlja és lezárja a törvény cselekedetei alapján történő δικαίωσις-t.”⁵⁰

A megigazulás és a kiválasztás szintén összekötődik a Róm 8,33. versben:

„τίς ἐγκαλέσει κατὰ ἐκλεκτῶν θεοῦ; θεὸς ὁ δικαίων.” - Ki emel vádat Isten választottai ellen? Isten, aki a megigazulást adja?⁵¹

Isten az, aki a megigazulást adja azok számára, akiket kiválasztott. A kiválasztás és a megigazítás tehát összefügg, hiszen akiket Isten kiválaszt, azokat meg is igazította. Megjelenő fogalom itt az ἐκλεκτός, ami az ἐκλέγομαι melléknévi alakja. Az ἐκλεκτός egyedül itt fordul

⁴⁷ KÓKAI-NAGY, V.: Kiválasztás és elvettetés – egzektikai megközelítés a Római levél alapján, in J. Doedens és Szabó Előd (szerk.), Coram Deo. Tanulmányok a 60 éves Németh Tamás tiszteletére, Pápai Református Teológiai Akadémia, Pápa, 2018, 128.

⁴⁸ STUHLMACHER P.: Az Újszövetség bibliai teológiája, 2017, 325.

⁴⁹ GNILKA, J.: Az Újszövetség teológiája, 2007, 71.

⁵⁰ STUHLMACHER, P.: Az Újszövetség bibliai teológiája, 2017, 325.

⁵¹ Simon Tamás László fordítása

elő az autentikus páli levelekben, és azt jelenti, hogy kiválasztani arra, hogy a hívek Krisztus által elnyerjék az üdvösséget.⁵² (Róm 8,38-39)

Elmondható továbbá, hogy ennek a perikópának egy fontos mondanivalója az üdvbizonyosság kérdése. Stuhlmacher írja: „A Róm 8,28-30 szerint mindazok, akik (a Szentlélek ajándékának segítségével) szeretik Istent (Róm 5,5), minden szenvedésük közepette bizonyosak lehetnek abban, hogy megdicsőülésre választotta ki őket Isten.”⁵³ Mivel tehát tudjuk, hogy nem emberi érdem a kiválasztás, hanem teljes mértékben Isten rendeletén alapszik, ezért megbizonyosodhatunk abban, hogy üdvösségünk van.⁵⁴ Az üdvbizonyosságot hangsúlyozandó, hogy a fejezet lezárása szinte a csúcspontja annak a bizonyosságnak, amit a hívek Krisztus áldozata révén nyernek:

„Mert meg vagyok győződve, hogy sem halál, sem élet, sem angyalok, sem fejedelmek, sem jelenvalók, sem eljövendők, sem hatalmak, sem magasság, sem mélység, sem semmiféle más teremtmény nem választhat el minket Isten szeretetétől, amely megjelent Krisztus Jézusban, a mi Urunkban.”

Az ebben a perikópában megjelenő χωρίζω (elválasztani, elszakítani, elkülöníteni) mintegy ellentétül szolgálhat a kiválasztásnak. Isten dekrétumán alapuló kiválasztása tehát annyira erőteljes, hogy nincs ezen a világon olyan létező, még a halál sem, amely elszakíthatna minket Isten szeretetétől. Visszaköszön a korábban idézett ószövetségi passzus, ami a kiválasztást szintén Isten szeretetéhez kapcsolja – így tehát elmondható, hogy a kiválasztás mozgatórugója mind az Ószövetségben, mind az Újszövetségben Isten szeretete.

Összefoglalásképpen tehát elmondható erről a perikópáról:

1. Akik Istent szeretik, azokat bár fogja érni nyomorúság, mégis ott van a vigasztaló jelleg, hogy minden az üdvösségükre történik.
2. A megjelenő fogalmak mindegyike erőteljesen tanúskodik Isten dekrétumán alapuló kiválasztásáról, ami annyira erős, hogy nincs semmi, ami elválaszthatna Isten szeretetétől.
3. A kiválasztás elsősorban a gyülekezetre vonatkozik.
4. A kiválasztás nem önmagában való, hanem valamire történő kiválasztás:

⁵² THAYER'S GREEK LEXICON, Electronic Database (letöltve 2022.2.18) (elérhető: <https://biblehub.com/greek/1588.htm>)

⁵³ STUHLMACHER, P.: Az Újszövetség bibliai teológiája, 2017, 330.

⁵⁴ vö. KARNER, K.: Pál apostol levele a rómarebeliekhez, 1942, 61.

1. Arra való kiválasztás, hogy Fia képére formálja a híveket
2. Arra történő kiválasztás, hogy Krisztus áldozata révén megigazultakká legyenek a hívek – hiszen a megigazítás jogalapja Krisztus helyettes kereszthalála⁵⁵
3. Arra történő kiválasztás, hogy Isten megdicsőítse választottait.

Meglátásom szerint, bár ebben a pár versben többször is előfordul több kiválasztással kapcsolatos fogalom, mégsem azon van a hangsúly. A kiválasztás úgy tűnik, mintha csak egy biztonságos keretet jelentene a hívek számára, mintegy elhatárolja a gyülekezetet a világtól. Ez a keret jelzi, hogy a gyülekezet szent, abban az értelemben, hogy valóban Isten számára elválasztott, kiválasztott, szemben a világgal, ami viszont nem az. Feltételezhető, hogy ez a gondolat is azt a páli motívumot erősíti, mely szerint a hívek szentek, aminek alapja a gyülekezet Krisztushoz való tartozása.⁵⁶ A kiválasztás tehát csak keret, ami viszont sokkal fontosabb, az a megigazulástan és a megdicsőülés, hiszen erre a célra választotta ki Isten az egyéneket, amelyek az evangéliumot elfogadva közösségekbe tömörülnek.⁵⁷ Így ez a perikópa véleményem szerint sokkal inkább ekleziológiai és megigazulástani hangsúlyokkal bír, mint predestinációs jellegűekkel, bár nem tagadható az a tény sem, hogy egyértelműen tanítja a kiválasztást, csak úgy tűnik, mintha Pál számára a kiválasztás annyira alapvetés lenne, hogy nem szentel ennek különösebb magyarázatot ebben a perikópában.

RÓMA 9.

Ebben a perikópában nagyon erőteljesen szemlélteti Pál Isten szuverén döntésének súlyát – egyedül Isten döntésén múlik az, hogy ki az az egyén, akinek megkegyelmez, és ki az, akin kitölti haragját.⁵⁸ Ebből a fejezetből pár verset szeretnék kiemelni, mégpedig:

1. Mert nem tartoznak mind Izráelhez, akik Izráeltől származnak, és nem mindnyájan Ábrahám gyermekei, akik az ő utódai, hanem amint meg van írva: „Aki Izsáktól származik, azt fogják utódodnak nevezni.”

⁵⁵ STUHLMACHER, P.: Az Újszövetség bibliai teológiája, 2017, 325.

⁵⁶ vö. GNILKA, J.: Az Újszövetség teológiája, 2007, 99.

⁵⁷ vö. GNILKA, J.: Az Újszövetség teológiája, 2007, 98.

⁵⁸ vö. Jubileumi kommentár

2. Amikor ugyanis még meg sem születtek gyermekei, és nem tettek semmi jót vagy rosszat, de hogy Istennek az ő kiválasztáson alapuló elhatározása érvényesüljön⁵⁹, nem a cselekedetek alapján, hanem az elhívó⁶⁰ akarata szerint
3. Jákóbot szerettem, Ézsaut pedig gyűlöltem⁶¹
4. Mert így szól az Írás a fáraóhoz: „Éppen azért emeltelek trónra, hogy megmutassam rajtad hatalmammat, és hogy hirdessék nevemet az egész földön.
5. Isten pedig nem haragját akarta-e megmutatni és hatalmát megláttatni, és nem ezért hordozta-e türelemmel a harag eszközeit, amelyek pusztulásra készültek?

Két konkrétan a kiválasztáshoz kapcsolódó fogalmat találhatunk ebben a fejezetben, mégpedig az ἐκλογὴν-t és a καλοῦντος-t, de az egész szöveg a kiválasztással kapcsolatos. Az első kifejezés a kiválasztás aktusát jelenti, konkrétan kiemelni valamilyen célzattal⁶², míg a második a καλέω ige participium alakja. Kétféle nézet van ezzel a fejezettel kapcsolatban. Míg az egyik nézet elutasítja azt, hogy az egyéni kiválasztással kapcsolatos lenne ez a fejezet, és sokkal inkább Izráel és a kereszténység szerepére helyezi a hangsúlyt, addig mások a predestináció egyik alapvető locusának tekintik ezt. A fejezet alapvető problémája abból adódik, hogy amennyiben Isten választott népe Izráel, akinek adta ígéreteit, hogyan lehet legitimé a pogányokból és zsidókból álló kereszténység? Izráel elveszítette volna a választott státuszát? A 9,6-8-ban választ kapunk erre a kérdésre, ahol azt írja az apostol, hogy azok örökölik az ígéretet, akiknek konkrétan az ígéret szól, nem pedig a testi származás számít – Isten akarata az, ami számít.⁶³ Felmerülhet tehát a kérdés, hogy amennyiben az Izráelhez tartozás önmagában még nem garantálja a kiválasztottakhoz való tartozást, mi, keresztények biztosak lehetünk-e abban, hogy önmagában a keresztény létünk garantálja-e azt, hogy választottak vagyunk. Kézenfekvő válasz lenne az az értelmezés, hogy ez a perikópa önmagában nem vonatkozik szótériológiaiilag az egyének sorsára, hanem pusztán üdvtörténeti vonatkozásban tárja elénk Isten tervét, viszont mintha a 27. vers erre rációlna:

„Ézsaiás pedig ezt hirdeti Izráelről: „Ha Izráel fiainak száma annyi volna, mint a tenger fővenye, akkor is csak a maradék üdvözlül⁶⁴”

⁵⁹ κατ' ἐκλογὴν πρόθεσις τοῦ Θεοῦ μένη - az itt megjelenő fogalom tehát az ἐκλογὴν

⁶⁰ καλοῦντος

⁶¹ ἠγάπησα és ἐμίσησα

⁶² THAYER'S GREEK LEXICON, Electronic Database (letöltve 2022.2.18) (letölthető: <https://biblehub.com/greek/1589.htm>)

⁶³ vö. Jubileumi kommentár

⁶⁴ σωθήσεται.

A 13. versben olvashatjuk Jákóbra és Ézsaura vonatkozó kijelentést, amit fordíthatunk „kevésbé szeret”-ként⁶⁵, de az értelme az, hogy „Jákóbót választottam, Ézsaut elutasítottam.”⁶⁶ Bár valószínű lehet az az értelmezés is, hogy Isten itt is akaratát mutatja be, nevezetesen azt, hogy különböző nemzetekkel hogyan érte el a célját (Izráel és Edóm), a kontextusból inkább úgy tűnik, hogy itt sokkal inkább az egyéni kiválasztásról beszél Pál.⁶⁷ Ezt támasztja alá az általam másodiknak kijelölt vers is, ahol Pál arról ír, hogy Isten nem az érdemeket nézte, hogy melyiküket választja ki, hanem éppen az érdemek ellenére választotta ki Jákóbót („a nagyobbik fog szolgálni a kisebbiknek”) – ez egy jellegzetes páli gondolat, hogy a kiválasztásban nem, hogy az érdemek számítanak, de éppen az érdemek ellenére választ ki Isten egyéneket, népeket. Isten mintha még direkte azokat is hívná el, akik a világ szemében érdemtelenek. Ez világi megítélés szerint talán nem „logikus”, de Isten gondolkodásmódja szemben áll a világ értékítéletével (vö. 1Kor 1,25).⁶⁸ Kérdéses persze továbbra is, hogy van-e az egyénekre nézve szótériológiai jelentősége ennek, illetve a fáraóról szóló résznek, vagy ezek pusztán üdvtervbéli vonatkozásúak, de nem jelenik az egyén üdvösségére nézve történő kiválasztást.⁶⁹ Bizonyos kommentárok ragaszkodnak ahhoz, hogy ezek bár üdvtörténeti vonatkozásúak is, ugyanúgy megjelenik bennük az egyéni életre történő kiválasztás, vagy elvettetés.⁷⁰ Kálvin kommentárjában szintén ezen kettős álláspont mentén értékeli a fáraó említését, egyfelől, hogy megjelenik benne az egyéni kiválasztás, de Isten titkos tanácsvégzése is a történelem vezetésére.⁷¹ Az egyéni kiválasztást hangsúlyozza továbbá a 20. vers is, ahol egyesszámban szólítja (ἄνθρωπε) az Isten végzése ellen viaskodókat is, majd a további versekben az agyagedényekhez hasonlítja az embereket, egyeseket nemes célzattal megdicsőítésre, másokat pedig harag céljából a harag megmutatására – a 24. vers szintén az egyénekre utal a népekből. A κατηρτισμένα fordítható úgy is, mint „készenlétbe helyez”, valamilyen célra odaszán, azaz ebben az értelemben mintha tagadná azt, hogy itt az egyéni üdvösség kérdése volna fontos, és pusztán üdvtörténeti céllal jelöli az adott személy szerepét.⁷² Más kommentár azt hangsúlyozza,

⁶⁵ vö. Jubileumi kommentár

⁶⁶ Jubileumi kommentár, NIV Biblical Theology Study Bible, 7396.

⁶⁷ NIV Biblical Theology Study Bible, 7396.

⁶⁸ vö. KARNER, K.: Pál apostol levele a rómabeliekhez, 1942, 66.

⁶⁹ vö. KARNER, K.: Pál apostol levele a rómabeliekhez, 1942, 66.

⁷⁰ vö. NIV Biblical Theology Study Bible, 7396.

⁷¹ vö. Kálvin János kommentárja Róm 9-hez (online letölthető: <https://biblehub.com/commentaries/calvin/romans/9.htm>)

⁷² vö. KARNER, K.: Pál apostol levele a rómabeliekhez, 1942, 70.

hogy a haragra készíttetés nem egy eleve elrendelt állapot, hanem az emberek a bűneikkel érdemelték ki ezt.⁷³

Megjelenik az a gondolat, hogyha valóban Isten választ ki egyeseket, míg másokat nem (vagy akár egyenesen elvet), akkor Isten nem lesz-e ezáltal igazságtalanná, amire Pál határozottan nemmel felel: „Könyörülök, akin könyörülök, és irgalmazok, akinek irgalmazok. Ezért tehát nem azé, aki akarja, sem nem azé, aki fut, hanem a könyörülő Istené.” Itt is megjelenik az a gondolat, hogy nem az emberi hatás az, ami kiváltja Isten kegyelmét, hanem egyedül Isten az, aki annak adja kegyelmét, akinek akarja – ilyenformában tehát elmondható, hogy az embernek nincsen ráhatása Istenre, egyedül Isten az, aki cselekvő alany.⁷⁴

Fontos hangsúlyozni, hogy bár Isten szuverén úr, aki úgy teremti meg teremtményeit, ahogyan akarja, és akaratának megfelelően bánik velük, Pál nem tagadja az egyéni felelősséget – ez derül ki a hit többszöri hangsúlyozásából is, tehát az emberi döntések, emberi felelősség továbbra is hangsúlyos.⁷⁵ Kettős igazságként jelenik meg tehát az, hogy Isten szuverén, akinek hatalmában áll az üdvösség kérdése is, de az is, hogy az embernek felelőssége van – egyiket sem szabad tehát a másik kárára tagadni.⁷⁶

Megjegyzendő, hogy Kálvin éppen ebből a perikópából, Jákób és Ézsau példájából vezeti le a kettős predestináció elméletét, ami azt takarja, hogy Isten egyeseket üdvösségre, másokat pedig örök kárhozatra rendel:

„Ahogyan Jákóbot kegyelmébe fogadta, bár semmiféle jó cselekedettel nem érdemelte ki soha, úgy Ézsaut gyűlölte, bár még semmiféle véték nem szennyezte be. Ha a cselekedetekre nézünk, méltánytalanul bánunk az apostollal, mintha nem vette volna észre azt, ami előttünk teljesen világos. Ám nyilvánvaló, hogy nem is kellett látnia, hiszen határozottan nyomatékosítja: még semmiféle jót vagy rosszat nem cselekedtek, de az egyiket már kiválasztotta, a másikat pedig elvetette, hogy igazolja, nem a cselekedeteken alapul az isteni elrendelés. [...] Ha tehát nem tudunk semmiféle magyarázatot felhozni arra, hogy miért méltat egyeseket irgalmára, csak azt, hogy így tetszik neki, akkor az elvetettek esetében sem mondhatunk mást, mint azt, hogy így akarta.”⁷⁷

⁷³ NIV Biblical Theology Study Bible, 7397.

⁷⁴ vö. KARNER, K.: Pál apostol levele a rómaiakhoz, 1942, 68.

⁷⁵ NIV Biblical Theology Study Bible, 7397.

⁷⁶ NIV Biblical Theology Study Bible, 7397.

⁷⁷ KÁLVIN, J.: A keresztyén vallás rendszere III.22.11

A predestináció kérdését illetően jogosan merülhet fel az a kérdés, hogy van-e „kettős” predestináció. A kettős predestináció azt a nézetet takarja, hogy míg Isten egyeseket kiválaszt az életre, addig másokat kárhozatra választ ki. Ezt tanította maga Kálvin is, aki a következőképpen fogalmazott:

„Isten ugyanis nem egyforma állapotra teremtett mindenkit, egyeseket eleve örök életre, másokat pedig örök kárhozatra rendelt. Mivel tehát mindenkit a két cél valamelyikére teremtett, ezért mondjuk, hogy eleve elrendelt életre vagy halálra.”⁷⁸

Ennek enyhébb változata az az értelmezés, hogy Isten direkt módon nem rendel senkit a kárhozatra, csak az üdvösségre – bár mindenki halált és kárhozatot érdemelne, Isten egyeseket kiválaszt ebből az állapotból, hogy mégis üdvözljenek. Ezt a nézetet képviseli az 1618-19-ben megtartott dordrehti zsinat is, aminek kánonjában a következőt olvashatjuk:

„Minthogy Ádámban minden ember vétkezett, és így megérdemli az átkot és az örök halált, Isten semmi igazságtalanságot nem tett volna, ha az egész emberi nemet a bűnben és az átokban hagyta volna, hogy vétkeikben elvessenek. Így szól ugyanis az apostol: „hogyminden száj bedugassék, az egész világ Isten ítélete alá essék” (Róma 3:19). A 23. versben pedig: „Mert mindnyájan vétkeztek, és szűkölködnek az Isten dicsősége nélkül”. Ismét a Róma 6:23-ban: „Mert a bűn zsoldja halál”.”⁷⁹

„Azért pedig, hogy az embereket a hitre elvezesse, Isten e csodálatos örömhír követeit irgalmasan küldi azokhoz, akikhez akarja és akkor, amikor tetszik Neki; szolgálatuk által pedig az embereket megtérésre és a megfeszített Krisztusba vetett hitre hívja.”⁸⁰

„Isten haragja marad azokon, akik nem hisznek ebben az evangéliumban. Akik azonban elfogadják azt, és igaz és élő hittel megragadják a Megváltó Jézust, Átala megszabadulnak Isten haragjától és a pusztulástól, és az örök élet ajándékával ruháztatnak fel (Jn 3:36; Mk 16:).”⁸¹

Liptay Lothar a következő gondolatokat fogalmazza meg eme tanítás alapelvül:

„A tanítás háttérben a következő gondolatmenet rejlik:

- Ha van kárhozat (márpedig a Biblia szerint van),

⁷⁸ KÁLVIN, J.: A keresztyén vallás rendszere, III.21.5

⁷⁹ Dordrehti kánonok I. 1. cikkely

⁸⁰ Dordrehti kánonok, I. 3. cikkely

⁸¹ Dordrehti kánonok, I. 3. cikkely

- s ha Isten mindentudó és mindenható, aki kezdettől fogva mindent előre lát, s a végén minden úgy lesz, ahogy ő akarja (márpedig hitünk szerint így van),
- az üdvösség pedig emberi igyekezettel se ki nem vívható, se ki nem érdemelhető, hanem egyedül Isten ingyen kegyelmének ajándékaként, „sola gratia”, kapható meg,

akkor végső fokon a kárhozatnak is Őtőle kell jönnie, mint eme üdv-ajándékozó kegyelme eleve tudott és eldöntött („*predesztinált*”) megvonásának. Tömören fogalmazva: Akiket Isten nem választott ki eleve az üdvösségre, azokat tudatosan és szándékosan eleve a kárhozat prédájául hagyta.”⁸²

Egyetértek Kókai Nagy Viktorral, miszerint, ha valljuk, hogy van predestináció, akkor csakis kettős predestinációról beszélhetünk, hiszen ha implicit módon kimondjuk, hogy Isten egyeseket kiválaszt, az magában hordozza azt is, hogy másokat nem választott ki, azaz „kimondatlanul” is, de döntött afelől, hogy őket nem fogja kiválasztani – Jákób és Ézsau esetében pedig konkrétan ki is mondja.⁸³

Utalás szintjén a fejezet elején megjelenik az a gondolat, hogy a kiválasztás örökérvényű (Róm 9,4-5), de igazán hangsúlyossá a 11. fejezetben válik, ahol a következőket olvashatjuk:

Róm 11,2 - οὐκ ἀπώσατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ ὃν προέγνω - Isten nem vetette el az ő népét, amelyet eleve kiválasztott. (Az itt megjelenő fogalom a προγινώσκω, azaz eleve ismerni).

Róm 11,5 - οὕτως οὖν καὶ ἐν τῷ νῦν καιρῷ ᾿λίμμα' κατ' ἐκλογὴν χάριτος γέγονεν· - Így tehát most is van maradék a kegyelmi kiválasztás szerint;

Ezekből tehát arra következtethetünk, hogy a kiválasztás örökérvényű, azaz nem elveszíthető, mint ahogy Izráel választottjai sem veszítették el a kiválasztásukat. Elmondható-e azonban, hogy Izráel jelenleg a harag edénye és ebben a formában választatott ki?⁸⁴

Meglátásom szerint ebben a fejezetben erőteljesen ott van az egyéni kiválasztás is az üdvterv mellett. Erre utalnak a konkrét személyek, illetve az, hogy egyes számban szólítja meg az apostol azokat, akik ellenkeznek a kiválasztás ellen. Megjelenik emellett a kiválasztás és elhívás fogalma is, valamint a konkrét célra való rendelés is (haragra vagy dicsőségre). A többi,

⁸² LOTHAR, L.: A kálvini kettős eleve-elrendelés-tan mint Kant-i paralogizmus, letölthető: <http://www.refteologia.sk/llkp.pdf> (letöltve 2022.4.6)

⁸³ KÓKAI-NAGY, V.: A predestináció tan mint aktuális tanítás, 49., in: Szolgatárs, 2001, X. évfolyam, 2. szám

⁸⁴ vö. KARNER, K.: Pál apostol levele a rómaiakhoz, 1942, 80.

kiválasztással kapcsolatos perikópa fényében azt látom, hogy itt is hangsúlyossá válik több gondolat, mégpedig:

1. Isten szuverén, ami magába foglalja azt, hogy valóságosan hatalmában áll minden – mind a történelem, mind az egyéni üdvösség kérdése
2. Isten nem az érdemek alapján választ ki embereket, sőt mintha éppen az érdemek ellenére tenné ezt (hiszen a fáraóval és Egyiptommal szemben választotta ki Mózeszt és Izráelt)
3. Isten kiválasztása nem tagadja az emberi felelősséget
4. A kiválasztás mindig valamilyen célra történik – Istennek terve van az egyéni életekkel, népekkel az üdvtervében
5. A kiválasztás már az egyén élete előtt megtörténik, de ehhez kapcsolódik az elhívás is, amikor az egyén felismeri ezt
6. Ha predestinációról beszélünk, szükségszerű, hogy az kettős legyen, hiszen bár direkte Isten senkit sem rendel a kárhozatra, azáltal, hogy meghagyja bűnös állapotában a nem választottakat, döntött a sorsuk felől

1KOR 1,26-29

„Mert nézzétek csak a ti elhívásokatok, testvéreim; nem sokan vannak köztetek, akik emberi megítélés szerint bölcssek, hatalmasok vagy előkelők. Sőt azokat választotta ki Isten, akik a világ szemében bolondok, hogy megszégyenítse a bölcseket, és azokat választotta ki Isten, akik a világ szemében erőtlének, hogy megszégyenítse az erőseket, és azokat választotta ki Isten, akik a világ szemében nem előkelők, sőt lenézettek, és a semmiket, hogy semmikké tegye a valamiket, hogy egyetlen ember se dicsekedjék az Isten színe előtt.”

Βλέπετε γὰρ τὴν κλῆσιν ὑμῶν, ἀδελφοί, ὅτι οὐ πολλοὶ σοφοὶ κατὰ σὰρκα, οὐ πολλοὶ δυνατοί, οὐ πολλοὶ εὐγενεῖς· ἀλλὰ τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ θεός, ἵνα καταισχύνῃ τοὺς σοφοὺς, καὶ τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ θεός, ἵνα καταισχύνῃ τὰ ἰσχυρά, καὶ τὰ ἀγενῆ τοῦ κόσμου καὶ τὰ ἐξουθενημένα ἐξελέξατο ὁ θεός, °[καὶ] τὰ μὴ ὄντα, ἵνα τὰ ὄντα καταργήσῃ, ὅπως μὴ καυχῆσθαι πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.

Ebben a perikópában előforduló fogalmak: elhívás (κλήσις), kiválaszt (ἐκλέγω), ez utóbbi háromszorosan is megjelenik. Ez a háromszoros előfordulás egyfajta fokozást jelent, mely egyfajta retorikai eszköz, hogy Pál erőteljes kontrasztba állítsa a gyülekezetet a világgal. Az elhívással kapcsolatban írja Cserháti Sándor: „A καλέω igéből képzett főnév, a κλήσις

elsősorban Pál apostol szóhasználatára jellemző, és Isten magához hívó fáradozásán túlmenően annak eredményét is magában foglalja. Máté különbséget tesz az elhívottak és a hívást magukévá tevő „választottak” között (22,14). Pál azonban most, hasonlóan, mint 1Kor 7,20-ban, arra a helyzetre is utal, amelyben Isten hívása az egyes keresztyén hívó esetében megtörtént.⁸⁵ Luther szerint ebben az esetben a κλησις Isten hívását jelenti az örök üdvösségre, amely Istentől jön az evangélium által, amelyet az apostol hirdet.⁸⁶ Más kommentár a κλησις alatt a hívek keresztyénné lételük előtti társadalmi állapotukat jelenti.⁸⁷ Pál részéről ez a rész *argumentum ad hominem*, hiszen emlékezteti a gyülekezet tagjait, hogy gondoljanak csak arra a státuszukra, amit Krisztus kereszthalála révén nyertek és arra az isteni cselekedetre, amely nekik hitet adott – ők maguk a legjobb bizonyítékai annak, hogy Isten nem sokat ad az emberi bölcsességre vagy hatalomra.⁸⁸ Ha kontextusában nézzük ezt a perikópát, azt láthatjuk, hogy a gyülekezet egészéhez szól az apostol, arra hívja fel a figyelmüket, hogy a világ túlságosan felmagasztalta a bölcseket és hatalmasokat, míg a korinthusiak nem tartoznak ehhez a réteghez, de éppen azért, hogy senkinek se legyen semmije, amivel dicsekedhet Isten előtt.⁸⁹

Ez a perikópa is arról tesz bizonyosságot, amit már korábban is láthattunk, nevezetesen azt, hogy a kiválasztás sosem emberi érdemeken alapszik, sőt Isten mintha szándékosan azokat választaná ki, akik a világ szemében „kevesebbek”, hogy ezáltal is hangsúlyossá váljon a gondolat, hogy a kiválasztásban valóban nincs helye semmiféle emberi érdem, ez kizárólagosan Isten munkája, ami őt dicséri.

Az idézett versekben háromszor fordul elő az ἐκλέγομαι, ami a kiválasztást jelenti, határozott végkimenetellel, tehát az üdvösségre történő kiválasztást jelenti. Maga a kifejezés összesen 22 alkalommal fordul elő a teljes Újszövetségben. Ez a kifejezés fordul elő az Ef 1,3-5-ben is (καθὼς ἐξελέξατο ἡμᾶς ἐν), ami a predestinációtan *locus classicusának* tekinthető.⁹⁰

Nem értek egyet azzal, mely szerint a κλησις önmagában csak a keresztténnyé lét előtti társadalmi állapotra utalna.⁹¹ Véleményem szerint ez a kifejezés szótériológiai jelentőségű, amely Isten által történik az evangélium hirdetésének „eszközén” keresztül. Pál, amikor a

⁸⁵ CSERHÁTI, S.: Pál apostolnak a korinthusiakhoz írt első levele, 2008, 111.

⁸⁶ AGAMBEN, G.: The Time That Remains, A commentary on the letter to the Romans, Stanford University Press, 2005, 21.

⁸⁷ Jubileumi Kommentár

⁸⁸ FITZMYER, J. A.: First Corinthians (The Anchor Yale Bible Commentaries), Yale University Press, 161.

⁸⁹ HARRINGTON, D. J., GETTY, A. M.: A Korinthusiakhoz írt első és második levél (online letölthető: <https://mek.oszk.hu/00100/00188/html/7korint.htm#l.%20PÁL%20REAKCIÓJA%20A>)

⁹⁰ TAVASZY, S.: Református keresztyén dogmatika, 2006, 286.

⁹¹ vö. Jubileumi Kommentár

gyülekezet figyelmét a saját maguk elhívására irányítja, sokkal inkább az érdemek nélküli elhívás állapotára utalhat. Míg a gyülekezet túlságosan azokat az emberek által elfogadott és értékelt tulajdonságokat, társadalmi státuszokat vette alapul, amik a világban valóban előnyökkel járnak, az apostol int, hogy Isten számára ezek semmit sem jelentenek, sőt erős kontrasztot is tár elénk (1Kor 1,20-21;25). Ez a kontraszt megjelenik abban is, hogy Pál azt írja, hogy „nem sokan vannak közöttetek, akik emberi megítélés (κατὰ σάρκα) szerint bölcssek, hatalmasok vagy előkelők.” Nem inzultálja tehát a gyülekezet tagjait, pusztán hangsúlyozza annak a tényét, hogy bár a világ szemében az elhívottak valóban nem tartoznak sem a bölcssek, hatalmasok vagy előkelők rétegéhez többségében, az Isten szerinti bölcsesség valósággal megadatott nekik már örök időktől fogva (1Kor 2,7). A gyülekezet tagjai tehát a világ szemében valóban nem bölcssek, Isten szemében viszont azok. Ha az 1Kor 2,7 verset is hozzávesszük ehhez a perikópához, sokkal tisztábban láthatjuk a dolgokat:

ἀλλὰ λαλοῦμεν θεοῦ σοφίαν ἐν μυστηρίῳ, ¹ τὴν ἀποκεκρυμμένην, ἣν προώρισεν ὁ θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων εἰς δόξαν ἡμῶν·

hanem Isten titkos bölcsességét szóljuk, azt az elrejtett bölcsességet, amelyet Isten öröktől fogva elrendelt a mi dicsőségünkre.

Itt megjelenik egy újabb fontos, kiválasztással kapcsolatos kifejezés, a προώρισεν, amely fordítható úgy is, hogy „a bölcsesség, ami eleve el volt rendelve.” Amit a világ bölcsességnek ítél, az még akadály is Isten megismerésében (1Kor 1,21), ezért Isten titokká tette az igazi bölcsességet (ἐν μυστηρίῳ) a világ bölcselkedői előtt, és azok számára rendelte el öröktől fogva a valódi bölcsességet, akiket Isten kiválasztott – mindezt az ő dicsőségére. Hiszen bár az idézett vers azt írja, hogy a mi dicsőségünkre (εἰς δόξαν ἡμῶν), ezáltal is Isten dicsőségét ragyogjuk vissza. Ezt az 1Kor 1,30-ban láthatjuk, ahol Pál azt írja, hogy „aki dicsekszik, az az Úrral dicsekedjen (Ὁ καυχώμενος ἐν Κυρίῳ καυχάσθω.)” Ha az Istentől jövő bölcsesség alapot szolgálna bármiféle dicsekedésre, végső soron ugyanott tartanánk, mint azok, akik a maguk világ szerinti (κατὰ σάρκα) bölcsességével dicsekednek. Ám itt is hangsúlyossá válik, hogy az embernek nincsen érdeme Isten előtt. Az, hogy az ember képes megismerni Istent, az egyedül tőle jön, így elveszik minden jogalapja annak, hogy az ember dicsekedhessen – egyedül az Úrban dicsekedhet a hívő ember. Üdvtörténeti vetülete is van ennek az idézett versnek, hiszen utal arra is, hogy az isteni bölcs üdvterv el volt rejtve az emberek elől, és nem ismerhették meg sem a bölcselkedés, sem jelek által, hanem egyedül Krisztus által (1Kor 1,22;23a), ami most viszont nyilvánvalóvá lett az evangélium hirdetése által – tehát Krisztus váltságáldozatára is

utal az, hogy öröktől fogva el volt rendelve.⁹² Ez a gondolat azért is hangsúlyos, mert a bölcsesség nem egy önmagában álló, különálló

Összefoglalásképpen a Róm és 1Kor levél idézett perikópáiról:

1. Mindkét esetben a kiválasztással történik a folyamat
2. Ezután következik az elhívás, ami az egyén földi élete során történik meg
3. Végezetül pedig az apostol a kiválasztás végcélját írja le
 - a. Róm-ban a kiválasztás hármasként célja a Jézus képére való formálódás, megigazítás és megdicsőítés
 - b. 1Kor-ban az érdemtelenek kiválasztása, hogy az érdemesek megszegyenüljenek
4. A teljes elhívás-kiválasztás folyamat Isten műve, amelyben nincs szerepe semmiféle emberi érdemnek

AZ ELHÍVÁSSAL (ΚΑΛΕΩ) KAPCSOLATOS FOGALMAK TEOLÓGIÁJA

Két definíció arra nézve, hogy mi is az elhívás:

„Isten eleve elrendelése minden ember életcélját, feladatát előre kijelöli. Ennek a feladatnak elvégzésére Isten az embert elhívja.”⁹³

„Az elhívás Istennek azt a beszédét, ill. cselekedetét jelenti, amelynek során valakit a kiválasztással összefüggésben, addigi egzisztenciájának megváltoztatásával valamilyen feladatra, szolgálatra rendel.”⁹⁴

Mint azt a fentebbi összefoglalásból is láthattuk, az elhívás a kiválasztást megelőzően szerepel. Bár az elhívás hamarabb szerepel, mint a kiválasztás, úgy tűnik számomra, mintha mégis a kiválasztás lenne az elsődleges – Isten már a világ teremtésének kezdetén kiválasztott embereket az üdvösségre, de az evangélium külső hirdetése által hívja el őket. Ezáltal a hívás által ismerik fel kiválasztottságukat a hívek.

Az autentikus páli levelekben összesen 28-szor fordul elő, 8 alkalommal a Róm levélben, 12 alkalommal az 1Kor-ban, 4 alkalommal a Gal-ban, 4 alkalommal az 1-2Thessz-ban. Ezen

⁹² vö. Jubileumi Kommentár

⁹³ KOZMA, Zs. (szerk.): Bibliai fogalmi szókönyv, 1992, 77.

⁹⁴ Arcanum Keresztény bibliai lexikon, letölthető: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-keresztyn-bibliai-lexikon-C97B2/e-e-C9B2A/elhiv-C9B9D/> (letöltve 2022.3.30)

előfordulások közül nem mindegyik hordoz szótériológiai jelentést, van, ahol „nevezni” jelentéssel szerepel, mint például Róm 9,7b-ben:

„amint meg van írva: „Aki Izsáktól származik, azt fogják utódodnak nevezni”⁹⁵.”

Ugyanezt látjuk szintén Róm 9,25-ben is:

„Azt a népet, amely nem az én népem, az én népemnek hívom”⁹⁶”

A következő perikópákban jelenik meg a καλέω kiválasztásra utaló jelleggel: Róm 8,30 (itt kétszer is); 9,12; 24; 1Kor 1,9; 7,15; 18; 20; 21; 22; 17; 24

1. Akikről pedig ezt eleve elrendelte, azokat el is hívta, és akiket elhívott, azokat meg is igazította, akiket pedig megigazított, azokat meg is dicsőítette. (Róm 8,30)
2. nem a cselekedetek alapján, hanem az elhívó akarata szerint (Róm 9,12a)
3. amilyenekké minket is elhívott, nemcsak a zsidók, hanem a többi nép közül is? (Róm 9,24)
4. Hűséges az Isten, aki elhívott titeket az ő Fiával, Jézus Krisztussal, a mi Urunkkal való közösségre. (1Kor 1,9)
5. Mert arra hívott el minket az Isten, hogy békességben éljünk. (1Kor 7,15b)
6. Körülmetélten hívatott el valaki? Ne tüntesse el! Körülmetéletlenül hívatott el valaki? Ne metélkedjék körül! (1Kor 7,18)
7. Mindenki maradjon abban a hivatásban, amelyben elhívatott. Rabszolgaként hívatottál el? Ne törődj vele! Ha viszont szabaddá lehetsz, inkább élj azzal! Mert az Úrban elhívott rabszolga az Úr felszabadítottja, hasonlóan a szabadként elhívott a Krisztus rabszolgája. (1Kor 7,20-22)
8. Mindenki abban maradjon meg Isten előtt, testvéreim, amiben elhívatott. (1Kor 7,24)
9. Csodálkozom, hogy attól, aki Krisztus kegyelme által elhívott titeket, ilyen hamar más evangéliumhoz pártoltok (Gal 1,6)
10. De amikor úgy tetszett annak, aki engem anyám méhétől fogva kiválasztott és kegyelme által elhívott (Gal 1,15)
11. Ez a félrevezetés nem attól van, aki hív titeket. (Gal 5,8)
12. Mert ti, testvéreim, szabadságra vagytok elhívva (Gal 5,13)

⁹⁵ κληθήσεται, ebben az esetben valakit nevén hívni, nevezni, valakit valahogy hívni

⁹⁶ Καλέσω, szintén nevezni, valakit valahogy/valaminek hívni értelemben

13. éljete Istenhez méltó módon, aki az ő országába és dicsőségébe hív titeket. (1Thessz 2,12b)
14. Mert nem tisztátalanságra hívott el minket Isten, hanem megszentelődésre. (1Thessz 4,7)
15. Hű az, aki elhív erre titeket; és ő meg is cselekszi azt. (1Thessz 5,24)
16. Erre hívott el titeket a mi evangéliumunk által, hogy így részesüljete a mi Urunk Jézus Krisztus dicsőségében. (2Thessz 2,14)

Az első dolog, ami az idézett versekben feltűnik, az az, amit már többször is hangsúlyoztam ezen témakör tárgyalásakor, hogy az elhívás és kiválasztás mindig valamilyen célra történik. Történhet ez a megszentelődésre (1Thessz 4,7), szabadságra (Gal 5,13), békességben való élésre (1Kor 7,15b), Krisztussal való közösségre (1Kor 1,9). Úgy tűnik ezekből az idézett versekből, mintha nem kifejezetten szótériológikus jelentésűek lennének, egyedül a Róm-ban található elhívások ilyen jellegűek. Ezt támasztja alá az is, hogy Pál önnön apostoli hivatását is az elhívás szóval jelzi, pl.:

κλητὸς ἀπόστολος – elhívott apostol (Róm 1,1; 1Kor 1,1)

Ezek alapján arra a következtetésre jutnánk, hogy létezik egyfajta általános elhívás, mely minden keresztyénhez szól. Ilyen elhívás az, hogy az egyén megszentelődjön, szabadságban és békességben éljen. Ezen felül létezik a konkrét, minden ember életéhez külön szóló elhívás, ami az új, krisztusi egzisztencia által feladattal ruházza fel. Az elhívás tehát a Krisztussal való közösséget jelenti, és minden keresztyén arra hivatott, hogy ahhoz méltóan éljen, függetlenül társadalmi státuszától (1Kor 7,24).

Meglátásom szerint az elhívás a kiválasztás konkrét felismerése. Isten eleve elrendeli az egyén üdvözülését, majd életének egy bizonyos pontján az Evangélium hirdetése által elhívja. Isten döntése, azaz kiválasztása tehát az, amely kiindulópont, ezen döntés pedig az apostol által hirdetett evangélium által lesz nyilvánvalóvá – magában az „elhívásban” tehát ott rejlik mind az Isteni döntés, mind pedig a nyilvánvalóvá létele.⁹⁷ Ezt tanítja Kálvin is, aki a következőket írja:

„Ami pedig a kiválasztottakat illeti, már megállapítottuk, hogy elhívásuk a kiválasztás bizonyítéka. A kiválasztás megnyilatkozásának másik jele pedig a megigazulás, mígnem végre dicsőségre jutunk, amely a kiválasztás beteljesedése. Ahogyan az Úr az elhívással és a

⁹⁷ vö. CSERHÁTI, S.: Pál apostolnak a galáciabeliekhez írt levele, 1982, 38.

megigazítással elpecsételi választottait, úgy zárja el az elvetettek elől nevének megismerését vagy Lelkét, kirekesztvén őket a megszentelődésből, és ezekkel mintegy jelekkel mutatja meg, hogy milyen ítélet marad rajtuk.”⁹⁸

Maga az „elhívottak” jellegzetes megszólítása a páli gyülekezeteknek (vö. Róm 1,6; 1Kor 1,2). Maga az ἐκκλησία, azaz egyházat jelölő szó is az „ek” + „kaleo” szavakból tevődik össze, így elhívottak közösségét jelenti.

Fontosnak tartom hangsúlyozni azt a reformátori gondolatot, amit „hatékony elhívásként” ismerünk. A Westminsteri Hitvallás 10. fejezetének első cikkelye definiálja ezt:

„Mindazokat, és csak azokat, akiket Isten eleve elrendelt az életre, neki úgy volt kedves, hogy az őáltala kijelölt és elfogadható időpontban elhívja Igéje és Lelke által a bűn és a halál állapotából - melyben természet szerint vannak - a Jézus Krisztus által való kegyelemre és üdvösségre. Isten az elhívásban lelkiileg és üdvösséges módon megvilágítja elméjüket, hogy megérthessék az ő dolgait. Elveszi tőlük a kőszívet, és hússzívet ad nekik, megújítja akaratukat, mindenható hatalma által a jó felé fordítja őket, és hatékony módon Jézus Krisztushoz vezeti őket. Teszi ezt olyan módon, hogy ők Isten kegyelme által akarják őt, és szabadon jönnek Hozzá.”

KIVÁLASZTÁS PÁL EGYÉNI ÉLETÉBEN

Mint ahogy azt a korábbi részben is jeleztem, Pál egyéni életében is fontos szerepet játszik a kiválasztás és elhívás gondolata, apostoli tisztségét és szolgálatát is erre alapozza – a kiválasztás adja Pál apostoli legitimitását (Gal 1,12). Levelei címzésében többször is fontosnak tartja kihangsúlyozni, hogy őt Isten választotta ki az evangélium hirdetésére:

1. Róm 1,1 - Pál, Krisztus Jézus szolgája, elhívott apostol, akit Isten kiválasztott arra, hogy hirdesse evangéliumát - Παῦλος δοῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ, κλητὸς ἀπόστολος, ¹ ἀφορισμένος εἰς εὐαγγέλιον θεοῦ (itt két fogalom is megjelenik, a κλητὸς, azaz elhívott és a ἀφορισμένος, ami, ahogy korábban jeleztem, élesen különválasztani jelentéssel bír)
2. 1Kor 1,1 - Παῦλος κλητὸς ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ - Pál, Krisztus Jézusnak Isten akaratából elhívott apostola
3. Gal 1,1 - Παῦλος ἀπόστολος, ¹ οὐκ ἀπ’ ἀνθρώπων οὐδὲ δι’ ἀνθρώπου ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ πατρὸς - Pál apostol – aki nem emberektől, nem is emberek által kapta elhívását, hanem Jézus Krisztus által, és az Atya Isten által

⁹⁸ KÁLVIN, J.: A keresztyén vallás rendszere, III.21.7.

4. Gal 1,12 - οὐδὲ γὰρ ἐγὼ παρὰ ἀνθρώπου παρέλαβον αὐτό, ¹ οὔτε ἐδιδάχθην, ἀλλὰ δι' ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ Χριστοῦ. - mert én nem embertől vettem, nem is tanítottak rá, hanem Jézus Krisztus kinyilatkoztatásából kaptam.
5. Gal 1,15 - Ὅτε δὲ εὐδόκησεν [ὁ θεὸς] ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρός μου καὶ καλέσας διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ - De amikor úgy tetszett annak, aki engem anyám méhétől fogva kiválasztott és kegyelme által elhívott
6. 1Thessz 2,4 - ἀλλὰ καθὼς δεδοκιμάσμεθα ὑπὸ τοῦ θεοῦ πιστευθῆναι τὸ εὐαγγέλιον - hanem mivel Isten ítelt minket alkalmasnak arra, hogy ránk bízsa az evangéliumot

Láthatjuk tehát, hogy Pál minden esetben a feltámadott Krisztustól kapott elhívásra és küldetésre vezeti vissza apostoli tisztét.⁹⁹ A damaszkuszi úton történő megjelenésben történő kinyilatkoztatás által Pál a többi apostollal egyenrangúvá vált és önállóvá – míg a tizenkét apostol Jézus földi élete, majd húsvéti megjelenései által kaptak elhívást, addig Pálnak a feltámadott Krisztus által kapott kinyilatkoztatást Istentől.¹⁰⁰ Egyedül a legkorábbi leveléből, az 1Thessz címzéséből marad el mind az elhívásra, mind az apostoli tisztségre való utalás.

A jelölt bibliai versek közül nem mindegyik tartalmazza a kiválasztás/elhívás fogalmait, ám fontosnak tartottam őket megjeleníteni, mivel ezek is hozzáadnak ahhoz az elhívástudathoz, ami Pál számára a damaszkuszi út során lesz nyilvánvalóvá. Ilyen például a Gal 1,12 és az 1Thessz 2,4. A Gal 1,12-ben Pál a kinyilatkoztatásra hivatkozva támasztja alá az apostoli tekintélyét, üzenve ellenfeleinek, hogy ő maga is legitim apostol, mint a 12, mivel az evangéliumot a kinyilatkoztatásból kapta, nem pedig embertől vette, vagy tanították rá.¹⁰¹ Az 1Thessz 2,4-ben szintén nem találunk olyan fogalmat, ami a kiválasztással volna összekapcsolható, mindenesetre az apostol itt is jelzi, hogy Isten volt az, aki alkalmasnak találta őt és társait („minket”) arra, hogy hirdessék az evangéliumot – szükségszerűen Isten választása rejlik meg emögött is.

Maga az „apostol” kifejezés is utal arra, hogy Pál nem önmagától valónak tekinti hirdetményét, hanem a feltámadott Krisztust hirdeti – nem maga választotta ezt a hivatást, hanem annak megbízásából hirdeti az evangéliumot, aki elhívta.¹⁰² Küldöttként tehát teljes teljhatalommal szólhatott annak nevében, aki elküldte.¹⁰³ Egyfelől tehát az elhívás legitimitást adott Pál

⁹⁹ STUHLMACHER, P.: Az Újszövetség bibliai teológiája, 2017, 242.

¹⁰⁰ STUHLMACHER, P.: Az Újszövetség bibliai teológiája, 2017, 246.

¹⁰¹ CSERHÁTI, S.: Pál apostolnak a galáciabeliekhez írt levele, 1982, 65.

¹⁰² vö. KARNER, K.: Pál apostol levele a rómaiabeliekhez, 1942, 7.

¹⁰³ CSERHÁTI, S.: Pál apostolnak a korinthusiakhoz írt első levele, 2008, 53.

számára, ami az apostoli tisztséget jelentette, másfelől viszont kegyelmi aktusként is értelmezte önmagára nézve, hiszen ítélet helyett elfogadást és megbékélést talált.¹⁰⁴ Ebből tehát arra lehet következtetni, hogy maga az elhívás szótériológiai jelentőséggel is bír az egyéni életfeladatra való elhíváson felül. Ezt támasztja alá továbbá az a tény is, hogy Pál megvallja azt, hogy korábbi életében Krisztus ellenségeként üldözte az egyházat, mégis kegyelmet nyert – sosem beszél megtérésről, hanem minden esetben az apostoli elhívását említi.¹⁰⁵

A Gal 1,13-14-ben utal Pál korábbi, farizeusi múltjára. Maga a farizeus is azt jelenti eredetileg, hogy elkülönített, ami nem is szűnt meg Pál megtéréseivel, sokkal inkább más tartalmat kapott.¹⁰⁶ Innentől Pál válik a népek apostolává, azaz feladata missziói jellegű, amely minden pogány néphez szól¹⁰⁷, ám saját népére irányuló marad.¹⁰⁸ Más kommentár szerint a farizeus szó valóban ugyanabból a szótőből fakad, mint a kiválasztott, ám nem valószínű, hogy Pál itt a szójáték eszközével élne.¹⁰⁹ A Gal 1,15-ben válik világossá számunkra az, hogy Isten kiválasztása megelőzi az elhívást – az elhívás az egyén életében egy konkrét „kinyilatkoztatás”, amikor az ember szembesül Isten döntésével.¹¹⁰

Elmondható tehát, hogy Pál apostol elhívása egyetlen ponthoz köthető erőteljesen, mégpedig a damaszkuszi út során történő csodához, amikor is Krisztus megjelent számára. Ekkor kapott elhívást arra, hogy hirdesse az evangéliumot, és ettől a ponttól kezdve az egész életét ennek szenteli.¹¹¹ Ez nemcsak az apostolság tisztségével ruházta fel Pált, hanem az elhívás által nyert kegyelmet és megbocsátást az ítélet helyett, új tartalommal töltve meg korábbi életét.¹¹² Ez újfent megerősíti azt, amit korábban az 1Kor kapcsán is megállapítottam, hogy az elhívás egyszerre jelenti szótériológiai tartalmat, azaz, akit elhívnek ilyenformán kegyelmet nyer, másfelől pedig meghívást kap egyéni életfeladatra is.

ÖSSZEFOGLALÁS

Pontokba szedve összefoglalom mindazt, amiket a korábbi perikópákban láhattunk a kiválasztást és elhívást illetően:

1. A kiválasztás és elhívás alapvető aktusai Isten kegyelmének

¹⁰⁴ STUHLMACHER, P.: Az Újszövetség bibliai teológiája, 2017, 245.

¹⁰⁵ STUHLMACHER, P.: Az Újszövetség bibliai teológiája, 2017, 243.

¹⁰⁶ KARNER, K.: Pál apostol levele a rómabeliekhez, 1942, 8.

¹⁰⁷ STUHLMACHER, P.: Az Újszövetség bibliai teológiája, 2017, 242.

¹⁰⁸ GNILKA, J.: Az Újszövetség teológiája, 2007, 34.

¹⁰⁹ CSERHÁTI, S.: Pál apostolnak a galáciabeliekhez írt levele, 1982, 62.

¹¹⁰ vö. CSERHÁTI, S.: Pál apostolnak a galáciabeliekhez írt levele, 1982, 70.

¹¹¹ STUHLMACHER, P.: Az Újszövetség bibliai teológiája, 2017, 247.

¹¹² vö. GNILKA, J.: Az Újszövetség teológiája, 2007, 33.

2. Isten szuverén, aki azt választ ki, akit jónak tart
3. A kiválasztás elveszíthetetlen, Isten örök szövetségén alapszik
4. Nem emberi érdemeken alapszik, az embernek nincs ráhatása arra, hogy kiérdemelje Isten kegyelmét
5. Míg a kiválasztás egy, a teremtést megelőző aktus, addig az elhívás az egyén életében történik konkrétan. Pál esetében egy a damaszkuszi csoda által történt, míg a gyülekezeti tagok életében az evangélium hirdetése által
6. Az elhívás új életfaladattal ruházza fel az embert, mégpedig azzal, hogy békességben, Krisztussal közösségben éljen
7. A kiválasztás minden esetben valamilyen célra történik, ez kitűnik az Ószövetségből, illetve a páli passzusokból is

Összességében tehát elmondható, hogy a kiválasztás kétségkívül egy hangsúlyos gondolat Pál apostol számára leveleiben. Maga a kiválasztás és az elhívás tehát olyan alapot és keresztrendszert szolgál mind az egyén, mind a gyülekezet számára, ami új identitással ruház fel egyéni és közösségi szinten is. Enélkül a keretrendszer nélkül nem is volna lehetséges a kapcsolat Isten és ember között, mint ahogy az Ószövetségben sem volt lehetséges Izráel kapcsolata Istennel a szövetségkötés és kiválasztás nélkül.

Minden kétséget kizáróan állítható tehát, hogy Pál tanításában a kiválasztás szótérionológiai jelentőségű, azaz, Isten határoz arról, hogy kik lesznek azok, akik üdvözülnek, és kik azok, akik felől úgy döntött Isten, hogy nem adja meg számukra kegyelmét. Ebből szükségszerűen következik az, hogy implicit módon is, de amennyiben elfogadjuk magát a predestinációt, szükségszerű, hogy kettős predestinációról beszéljünk, ahogy azt a Róm 9. fejezetének tárgyalásánál írtam. Ezen kiválasztás alapja Isten szuverén hatalma. Istennek joga van olyanra teremtenie és formálnia az embert, amilyenre akarja, ahogy azt a fazekas teszi az edénnyel, ilyen értelemben pedig szükségszerűen minden Isten tetszéséből akad. A tanítás igencsak markánsan megjelenik az Ószövetségben is, annak egyik központi gondolata a kiválasztás és a szövetségkötés Isten és Izráel között, amiben Isten a cselekvő fél, mint ahogy a kiválasztás aktusát tekintve is minden esetben Isten az aktív alany. Hangsúlyozandó, hogy a kiválasztás örökérvényű, mivel Isten dekrétumán alapszik, és ilyen formában nem visszavonható. Mind az Ó- mind az Újszövetségben a kiválasztás fogalmai általában magukban rejtik azt a jelentést, hogy a kiválasztás valamire történik, ezt pedig leginkább a Róm 8,28-30-ban láthatjuk, ahol a kiválasztás hármassal jelenik meg, melynek végső célja a megigazulás lesz, ami Pál teológiájának egyik legfontosabb fogalma. Szintén mind az Ó- mind az Újszövetségben

hangsúlyos gondolat az, hogy a kiválasztás sosem valamilyen előrelátott emberi érdem alapján történik. Hiszen ahogy azt a Róm 9-ben láthattuk, az apostol Jákób és Ézsau példájára hivatkozva állítja, hogy még meg sem születtek, „de hogy Istennek az ő kiválasztáson alapuló elhatározása érvényesüljön, nem a cselekedetek alapján, hanem az elhívó akarata szerint” történt a kiválasztás. Sőt mintha Isten még inkább azokat preferálná, akik a világ szemében „hátrányos helyzetűek”, ennek kifejtését az 1Kor-ban láthatjuk, ahol Pál azzal érvel, hogy ezáltal akarta megszégyeníteni a világban azokat, akik erényeik által akarták elérni az igazságot.

A kiválasztás mellett fontos még az elhívás fogalma is, ami néha úgy tűnik, mintha egybeemosódna a kiválasztás fogalmával, viszont sokkal inkább az egyén életében történő „kinyilvánítása” a kiválasztásnak. Pál életében is láthatjuk az elhívást, ahogy a damaszkuszi úton történő kinyilatkoztatás által elhívást kap az evangélium hirdetésére, innentől pedig élete gyökeres változást vesz. Ez az elhívás szolgál tehát alapot Pál apostoli legitimitásához, valamint adja meg számára a fáradhatatlan küldetéstudatot az evangélium hirdetéséhez. Az elhívásnál fontos megjegyezni még azt, hogy ahogy Pál számára küldetéstudatot adott, úgy minden elhívott számára új identitástudatot ad, illetve az elhívás arra szól, hogy békességben és Krisztussal való közösségben éljen.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- AGAMBEN, G.: The Time That Remains, A commentary on the letter to the Romans, Stanford University Press, 2005, ISBN 978-0804743839
- Arcanum Keresztyén bibliai lexikon (elérhető: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-keresztyen-bibliai-lexikon-C97B2/>)
- BABITS, A.: Ószövetségi szómutató szótár (elérhető: <https://bibliatanulmanyozas.bibliatarsulat.hu>)
- BALÁZS, K.: Újszövetségi szómutató szótár online (elérhető: <https://bibliatanulmanyozas.bibliatarsulat.hu>)
- CARSON, D.A. (General Editor): NIV Biblical Theology Study Bible, Grand Rapids, Michigan, 2018, ISBN 978-0-310-45043-6
- CSERHÁTI, S.: Pál apostolnak a galáciabeliekhez írt levele, Budapest, Egyetemi Nyomda, 1982, ISBN 963 720 34 9
- CSERHÁTI, S.: Pál apostolnak a korinthusiakhoz írt első levele, Budapest, Luther Kiadó, 2008, ISBN 978-963-9571-73-0
- DORDRECHTI KÁNONOK (elérhető: https://www.cprf.co.uk/languages/canons_hungarian.pdf)
- DOUGLASS, K.: Az új reformáció, Budapest, Kálvin Kiadó, 2005, ISBN 963 558 043 6
- FITZMYER, J. A.: First Corinthians (The Anchor Yale Bible Commentaries), Yale University Press, 2008, ISBN 978-0-300-14044-6
- GNILKA, J.: Az Újszövetség teológiája, Budapest, Szent István Társulat, 2007, ISBN 978 963 361 841 7
- HARRINGTON, D. J., GETTY, M. A.: A Korintusiakhoz írt első és második levél, Collegeville, The Liturgical Press, 1983 (elérhető: <https://mek.oszk.hu/00100/00188/html/7korint.htm#I.%20PÁL%20REAKCIÓJA%20A>)
- II. HELVÉT HITVALLÁS (elérhető: <http://regi.reformatus.hu/egyhazunk/mutat/6218/>)
- Jubileumi Kommentár (elérhető: <https://biolka.ro/upload/Jubileumi%20Kommentar.pdf>)
- Kálvin János kommentárja Róm 9-hez (online letölthető: <https://biblehub.com/commentaries/calvin/romans/9.htm>)

- KÁLVIN, J.: A keresztyén vallás rendszere, Budapest, Kálvin Kiadó, 2014, ISBN 978 963 558 281 5
- KARASSZON, I.: Az Ószövetség teológiai üzenete, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, L'Harmattan Kiadó, 2021, ISBN 978-963-414-787-9
- KARNER, K.: Pál apostol levele a rómaiakhoz, Győr, Keresztyén Igazság, 1942
- Kirchliche Dogmatik, idézetek forrása: http://www.scielo.org.za/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S2305-08532018000200011&lng=pt&nrm=iso
- KÓKAI-NAGY, V.: A predestináció tan mint aktuális tanítás, 49., in: Szolgatárs, 2001, X. évfolyam, 2. szám, ISSN 1218-425X
- KÓKAI-NAGY, V.: Kiválasztás és elvettetés – egzotikusi megközelítés a Római levél alapján, in J. Doedens és Szabó Előd (szerk.), Coram Deo. Tanulmányok a 60 éves Németh Tamás tiszteletére, Pápai Református Teológiai Akadémia, Pápa, 2018.(126-135).
- KOZMA, Zs. (szerk.): Bibliai fogalmi szókönyv, Kolozsvár, Erdélyi Református Egyházkerület, 1992
- LOTHAR, L.: A kálvini kettős eleve-elrendelés-tan mint Kant-i paralogizmus, (elérhető: <http://www.refteologia.sk/llkp.pdf>)
- NAS Exhaustive Concordance of the Bible with Hebrew-Aramaic and Greek Dictionaries (elérhető a következő linkről: <https://biblehub.com/greek/>)
- Pál apostol levele a rómaiakhoz I., Sola Scriptura Teológiai Főiskola (elérhető: http://www.sola.hu/download/segedanyagok/teologia/Romai_level/romai_level_I-IV.pdf)
- PILCH, J. J.: Galatians and Romans, Collegeville Bible Commentary, 6, The Liturgical Press, Collegeville, Minnesota, 1983 (elérhető: <http://mek.niif.hu/00100/00188/html/6galata.htm#A%20KERESZTÉNY%20ÉLET>)
- STUHLMACHER, P.: Az Újszövetség bibliai teológiája I., Budapest, Kálvin Kiadó, 2017, ISBN 978 963 558 383 6
- TAVASZY, S.: Református keresztyén dogmatika, Kolozsvár, Erdélyi Református Egyházkerület, 2006,
- THAYER'S GREEK LEXICON, Electronic Database (elérhető a következő linkről: <https://biblehub.com/greek/>)

- von RAD, G.: Az Ószövetség teológiája I., Budapest, Osiris Kiadó, 2000, ISBN 963 379 668 7
- WESTMINSTERI HITVALLÁS (elérhető: <https://www.reformatus.net/westminsteri-hitvallas>)